

Силабус
навчальної дисципліни
Людина. Суспільство. Держава
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Середня освіта (Історія та правознавство)»
Спеціальність «А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)»
Галузь знань «А Освіта»
Рівень вищої освіти «Перший»

Викладач (і)	старший викладач Короткий Олексій
Посилання на сайт	https://old.bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/korotkyy-oleksiy-viktorovych/
Контактний тел.	+380991785370
Е-mail викладача:	innsmouthko@gmail.com
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
10	6 годин	2 годин	–	Залік (2 години)

Семестр: весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: соціалізація, особистість, соціум, соціальна роль, субкультура, стереотипи, упередження, дискримінація, конфлікт, соціальна стратифікація, соціальна мобільність, комунікація, права людини, громадянство, відповідальність, громадянське суспільство, політична система, демократія, вибори, засоби масової інформації, громадська думка, самоврядування, полікультурність.

Мета та предмет курсу: формування у молодих громадян України поваги до прав людини, здатності реалізувати свої права і свободи, поважаючи при цьому права і свободи інших громадян, а також діяти у відповідності до власних переконань і цінностей на принципах плюралізму і демократії; допомогти студентам якомога краще збагнути природу суспільства і держави, в якій вони живуть, розкрити можливості й передумови для реалізації ними своїх прагнень та інтересів у суспільному житті.

Компетентності та програмні результати навчання:

	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
	Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.</p> <p>ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.</p>	<p>ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.</p> <p>ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.</p> <p>ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.</p> <p>ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.</p>
	Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.</p> <p>ФК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.</p> <p>ФК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.</p>	<p>ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.</p> <p>ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.</p> <p>ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.</p> <p>ПРН 9. Мати навички</p>

		<p>ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.</p> <p>ФК 13. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси</p> <p>ФК 14. Здатність організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язберезувальні технології під час освітнього процесу</p>	<p>організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.</p> <p>ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.</p> <p>ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.</p> <p>ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.</p> <p>ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.</p> <p>ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології</p>
--	--	---	--

Зміст курсу:

Курс охоплює основні закономірності функціонування суспільства, зосереджуючись на процесах соціалізації особистості, формуванні соціальних відносин і громадянських компетентностей. Розглядаються базові поняття людини як біосоціальної істоти, становлення особистості, роль сім'ї, освіти та середовища у процесах соціалізації, а також вплив субкультур. Значна увага приділяється стереотипам, упередженням, дискримінації та конфліктам як невід'ємним складовим соціальної взаємодії, а також способам їх подолання. Аналізуються структура суспільства, соціальна стратифікація, мобільність і комунікація як основа розвитку соціуму. Окремо висвітлюються права і свободи людини, їх історичний розвиток та взаємозв'язок із відповідальністю громадянина і держави. Курс також охоплює сутність і функції громадянського суспільства, особливості його становлення в Україні та

роль у демократичних процесах. Розглядаються політичні інститути, політична система та механізми реалізації влади. Значна увага приділяється демократії, виборчим процесам і ролі засобів масової інформації у формуванні громадської думки. Аналізуються форми участі громадян у суспільному житті, зокрема місцеве та студентське самоврядування. Курс також висвітлює проблеми полікультурності, міжнаціональних відносин і сучасних викликів соціального розвитку.

Методи навчання: Викладання курсу ґрунтується на поєднанні аналітичних і інтерактивних підходів, що сприяють глибшому розумінню історичних процесів. Застосовуються лекції з елементами пояснення та евристичної бесіди, а також дискусії, робота в малих групах і метод проєктів. Особливе місце займають аналіз історичних текстів, публічних наративів і медійних матеріалів, що дозволяє осмислювати історію як складову сучасного інформаційного простору. Використовуються імітаційні форми роботи (семінари-диспути, моделювання публічних обговорень), мультимедійні презентації та цифрові ресурси. Контроль знань передбачає поєднання традиційного оцінювання з елементами самооцінювання та взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторії, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрядження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевірених та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: комп'ютер, мультимедійний проєктор, археологічні артефакти, банери, власні мобільні пристрої.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів

Базова

1. Грицак Я. Історія України. Формування модерної української нації XIX-XX століття.- К.: Генеза, 1998 .-
2. Людина і світ: Підручник. Л.В.Губерський, В.Г. Кремень, А.О. Приятельчук та ін.; – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 349 с.
3. Людина і світ. В.С. Колдуненко. – К.: Феміна, 1995 – 176 с.
4. Світ і людина. Р.А. Арцішевський – К.: Т-во «Знання», К., 1992. – 225 с.
5. Історія України - Русі.- В.11 т. Грушевський М.-К., 1993.
6. Україна. Історико-екополітичний огляд. – К.: МАУП, 1997.- 511 с.

Допоміжна

1. Воропай 0. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. - К., 1993. – 345 с.
2. Глобальні цілі ООН. UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1 / <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
3. Грушевський М. Про українську мову і українську школу.-К.,1991. – 244 с.
4. Декларація ООН з освіти та виховання в області прав людини / <http://daccess-s.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/66/137&Lang=E>
5. Етика ділового спілкування. Курс лекцій / Т.К.Чмут, Г.Л.Чайка, М.П.Лукашевич, І.Б.Осечинська. - К.: Вид. МАУП,1999.-208с.
6. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини / https://www.novadoba.org.ua/sites/default/files/files/CharterEDCHREUkr_new5.pdf
7. Культура і побут населення України / Авторський колектив під. Керівництвом В.Наулко.- К.: Либідь, 1993 – с.
8. Митці України. Енциклопедичний довідник / За ред.. А.Кудрицького. К.: Вид. «Українська енциклопедія ім.. М.Бажана».- К., 1992 .- 434 с.
9. Практичні пропозиції щодо розвитку компетентностей для демократичного громадянства в Новій українській школі /

https://www.novadoba.org.ua/sites/default/files/files/PracticalRecommend_DemCompetences_ukr.pdf

10. Керівні принципи ОБСЄ щодо освіти в галузі прав людини для системи середньої школи / <http://www.osce.org/uk/odihr/262226>
11. Скотт Дж. Конфликты, пути их преодоления.-К.,1991. – 567 с.
12. Усі українські письменники. Довідкове видання.- Харків: «Торсінг плюс», 2008.- 384 с.
13. Усі українські поети. Довідкове видання. - Харків: «Торсінг плюс», 2008.- 506 с.
14. Competences for Democratic Culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Council of Europe, 2016. Available at: <https://rm.coe.int/16806ccc07>
15. Falk, B. (2000). A better way: Powerful learning supported by assessment. The heart of the matter: Using standards and assessment to learn. – Portsmouth, NH: Heinemann.
16. Навчаємо демократії: базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер; Пер. з англ. та адапт. Л. І. Паращенко. – К.: Основа, 2011. – Т. 1. – 164 с.

Інформаційні ресурси

1. http://old.ippo.edu.te.ua/files/gromad_osvita/resursy/tygden_prava_2009/01_rozdil_2_osnovy_demokratii.pdf
2. <file:///C:/Users/podga/Downloads/64153.pdf>
3. *"Демократичне врядування в школах"* [укр/рос/англ](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
4. *Том I з ОДГ/ОПЛ "Навчаючи демократії"* [укр/рос/англ](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
5. *Том II з ОДГ/ОПЛ "Зростаємо у демократії"* [укр/рос/англ](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
6. *Том III з ОДГ/ОПЛ "Живемо в демократії"* [укр/рос/англ](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
7. *Том IV з ОДГ/ОПЛ "Беремо участь у демократії"* [укр](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
8. *Том V з ОДГ/ОПЛ "Досліджуємо права дитини"* [укр/рос](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
9. *Том VI з ОДГ/ОПЛ "Навчання демократії"* [укр](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali) / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
10. *Освіта для демократичного громадянства : посіб. для підготов. вчителів з питань освіти для демократ. громадянства та освіти з прав людини (вдосконалена версія – вересень 2007) / [Р. Голлоб, Е. Хаддлестон, П. Крапф та ін.] ; пер. з англ. та адапт. Л. М. Ващенко ; за ред. Е. Хаддлестона ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. - К. : НАДУ, 2009. - 92 с. // <http://osvita.khpg.org/files/docs/1366804266.pdf>*